

lichte strafmaatregelen genomen. Vier dagen later, 9 maart, arresteerde de *Sicherheitspolizei* in Assen een inspecteur van politie, G. van Schaik, en een rechercheur, H. Ham, die geweigerd hadden, aan de Jodendeportaties mee te werken.¹ Eenzelfde weigerende houding werd op 12 maart ingenomen door de voltallige groep van de marechaussee te Grootegast (Groningen). Elf man waren dit, met inbegrip van drie veldwachters die bij de marechaussee ingedeeld waren. Zij werden gearresteerd en met de doodstraf bedreigd, volhardden in hun weigering en werden vervolgens naar Vught overgebracht.² En tenslotte werden, alweer wegens hun weigering om Joden te arresteren, eind maart in Nunspeet de vijf politiemannen opgepakt die daar de plaatselijke marechaussee-groep vormden.³

Is ons overzicht volledig? Wij zijn er niet zeker van, maar duidelijk is wel dat, wat de politie betrof, slechts zeer weinigen volgens de consignes van de regering en de kerkgenootschappen handelden. In april verleende de 'normale' politie weer in talrijke delen des lands assistentie bij het vertrek van de Joden 'uit de provincie' naar het *Judendurchgangslager* Vught en bij de Jodendeportaties bleven ook de gemeentelijke vervoersbedrijven en de Nederlandse Spoorwegen ingeschakeld.

Door de gewestelijke arbeidsbureaus werd het werk voortgezet.

Moet men dus zeggen dat de oproepen van de regering en van de kerkgenootschappen irreëel waren? Natuurlijk niet. De norm die er in gesteld werd, was zuiver – maar de maatschappelijke werkelijkheid was sterker dan die norm. Trouwens, grote protestbewegingen laten zich niet door dergelijke oproepen alléén ontketenen, en zeker niet wanneer van diegenen op

¹ Beiden kwamen via Vught in Dachau terecht; Ham is bij een transport uit Dachau omgekomen. ² De weigering ging in eerste instantie uit van de postcommandant te Grijpskerk, D. Boonstra, een oud-veldwachter, die een bejaard Joods echtpaar naar Westerbork moest brengen. De adjudant-brigadecommandant J. D. de Witt verklaarde zich met Boonstra solidair en hetzelfde deden de negen overige politiemannen: K. Berga, T. Bulthuis, Th. Buunk, J. H. Deddens, J. Elzinga, T. van der Hauw, D. Holvast, R. Mulder en W. Vlijm. Boonstra was de man die, toen een Duitse politiemann in Groningen bij het tellen van de groep zei: 'Er zijn toch elf, ja, es stimmt', opmerkte: 'Het is fout, er zijn er twaalf, u hebt God vergeten, Hij gaat altijd met ons mee, altijd.' (T. van der Hauw in L. de Jong: *De bezetting*, p. 385). Van de elf politiemannen werden twee uit Vught in krijgsgevangenschap afgevoerd, één werd als arbeider naar Duitsland gezonden, vijf werden in de zomer van '44 vrijgelaten en de Witt, Mulder en Boonstra werden naar Dachau overgebracht waar Boonstra later in '44 bezweek. ³ H. den Besten, T. Coleman, J. Esselink, C. H. Jacobs en G. J. Marskamp. Alle vijf werden naar Vught gevoerd. Esselink stierf in een Duits concentratiekamp.